SkillWIZ
VET Foresight Academy

Рамка на компетентностите на обучителите в ПОО за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции

Co-funded by the European Union

Това произведение е лицензирано съгласно международния лиценз Creative Commons Attribution 4.0.
Съфинансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не е задължително да отразяват тези на Европейския съюз или на Фондацията за развитие на образователната система (FRSE). Нито Европейският съюз, нито FRSE могат да бъдат държани отговорни за тях.

Съдържание

1. Въведение 2
2. Изследователска основа 3
3. Концептуален подход и структура на рамката на компетентностите 6
3.1 Основни компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции 6
3.2 Приложни компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в ПОО 10
3.3 Ключови трансверсални компетентности 18
4. Учебни резултати и нива на владеене 19
Матрица на рамката на компетентностите SkillWIZ 23
5. От концептуалната рамка към обучителната структура на SkillWIZ 28
6. Прилагане и използване на рамката 32
Източници 36

1. Въведение

Рамката на компетентностите на SkillWIZ за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции е разработена като част от проекта SkillWIZ, за да подкрепи специалистите в професионалното образование и обучение (ПОО) при интегрирането на методологии за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в преподаването, разработването на учебни програми и институционалната практика. Тя предоставя структуриран подход за интегриране на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в ПОО като начин за подготовка на системите и практиците в ПОО да реагират на бързо променящите се условия на пазара на труда и в обществото.

В контекста на тази рамка **стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции се отнася до способността систематично да се изследват възможни бъдещи развития, да се разбират нововъзникващи тенденции и това знание да се използва за вземане на информирани решения в настоящето.** За практиците в ПОО това включва адаптиране на учебните програми към нововъзникващите потребности от умения, разработване на гъвкави и ориентирани към бъдещето учебни дейности, предвиждане на промени в професионалните профили и гарантиране, че предлаганото обучение остава релевантно, отговарящо на потребностите и съобразено с развитието на пазара на труда, както и с потребностите на обучаемите и обществото — както в глобален, така и в местен мащаб. Вместо да прогнозира едно-единствено бъдеще, стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции дава възможност на преподавателите и организациите да предвиждат множество възможни сценарии, да се подготвят за промяна и да реагират проактивно.

Въпреки че стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции все по-често се признава като критично важно, съществуващите подходи остават до голяма степен теоретични и недостатъчно достъпни за практиците в ПОО. Настоящата рамка отговаря на този недостиг, като предлага практически, структуриран и измерим модел на компетентности, съобразен с обучителите и доставчиците на ПОО, който им позволява пряко да прилагат мислене, ориентирано към бъдещето, при разработването на учебни програми, преподаването и сътрудничеството със заинтересовани страни.

Рамката отговаря на нарастващата потребност системите за ПОО да:

- предвиждат трансформациите на пазара на труда;
- намаляват несъответствията в уменията;
- повишават адаптивността и устойчивостта;
- подкрепят обучаемите в разбирането на променящите се професионални роли и изисквания към уменията, както и в ориентирането им в условията на нарастваща несигурност относно бъдещите кариерни пътеки;
- гарантират приобщаващ достъп до бъдещи възможности; и
- бъдат отзивчиви към глобалните и местните потребности.

Преподавателите в ПОО играят ключова роля в подготовката на обучаемите не само за настоящите работни места, но и за бъдещи кариери, които все още може да не съществуват напълно. Това изисква нови компетентности, които надхвърлят традиционните подходи на преподаване, включително способността да се тълкуват тенденции, да се разработват гъвкави учебни пътеки и да се подкрепят обучаемите в ориентирането им в условия на несигурност.

Рамката има за цел да:

- предостави на обучителите в ПОО мислене, ориентирано към бъдещето, и умения за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции;
- даде възможност за интегриране на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в учебните програми и преподавателските практики;
- подкрепи съгласуването с нововъзникващите потребности на пазара на труда;
- насърчи приобщаващо и ориентирано към бъдещето предоставяне на ПОО;
- осигури основа за обучение, оценяване и сертифициране.

2. Изследователска основа

Рамката на компетентностите на SkillWIZ за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции се основава на синтез на международни изследвания, политически инициативи и съществуващи модели за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции, със специален фокус върху тяхното приложение в професионалното образование и обучение (ПОО).

В политиките и научните изследвания съществува широко разбиране, че системите за ПОО трябва да станат по-ориентирани към бъдещето, по-гъвкави и по-отзивчиви към бързо променящите се условия на пазара на труда. Трансформациите, движени от дигитализацията, автоматизацията, зеления преход, демографските промени и променящите се регионални социално-икономически условия и поведения на потребителите, непрекъснато променят професиите и изискванията към уменията. Примери за това включват нарастващото търсене на дигитални умения и умения, свързани с изкуствения интелект, растежа на „зелените“ и ориентираните към устойчивост професии, променящите се индустриални процеси и необходимостта от преносими умения като адаптивност, сътрудничество и решаване на проблеми. Макар много от тези развития да имат глобален характер, тяхното въздействие се различава в отделните сектори, региони и общности, което изисква доставчиците на ПОО да адаптират подходите за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции към местните реалности на пазара на труда и обществените предизвикателства. В резултат на това от доставчиците на ПОО все повече се очаква да предвиждат промяната, да адаптират учебните програми и да подготвят обучаемите за променящи се и несигурни кариерни пътища.

Стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции се утвърди като ключов подход в подкрепа на този преход. Международни организации, включително Организацията за

икономическо сътрудничество и развитие, подчертават, че ефективното стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции съчетава аналитични способности, например анализ на тенденциите и системно мислене, изследователски подходи, например сценарии, и ориентирани към действие практики, например експериментиране и ангажиране на заинтересовани страни (OECD, 2023). Тези елементи са отразени в широко използвани модели за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции, които разглеждат този процес като цикъл, свързващ разбиране, изследване и действие.

По сходен начин концепцията за грамотност за бъдещето, насърчавана от Организацията на обединените нации за образование, наука и култура, подчертава значението на развиването на способността бъдещето да се използва за информиране на решенията в настоящето. Този подход поставя акцент върху процеси на участие и учене чрез преживяване, които дават възможност на хората да поставят под въпрос предположения, да изследват алтернативни бъдеща и да прилагат изводите в практически контексти (UNESCO, 2023). Тези принципи са особено релевантни за ПОО, където ученето е тясно свързано с приложение в реалния свят.

Съществуващите модели на компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции, разработени в областта на политиките, научните изследвания и професионалните общности, работещи в тази сфера, обикновено включват комбинация от:

- аналитични компетентности, като проследяване на тенденции и тълкуване на данни;
- системно мислене и мислене ориентирано към бъдещето, включително разбиране на сложността и изследване на алтернативни бъдещи реалности;
- методологични компетентности, като разработване на сценарии и инструменти за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции;
- и ориентирани към действие компетентности, включително комуникация, фасилитиране и прилагане на изводи в контексти на вземане на решения.

Паралелно с това утвърдени методологии за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции, документирани в ресурси като, наред с други, Наръчника на UNIDO за технологично прогнозиране (UNIDO, 2005), предоставят широк набор от практически инструменти, включително анализ на тенденции, планиране чрез сценарии, системно картографиране и подходи, основани на участие, които могат да бъдат адаптирани към различни сектори, включително образование и обучение.

Въпреки че тези модели и методи предоставят солидна основа, тяхното приложение в ПОО изисква адаптиране към специфичните роли и практики на преподавателите и доставчиците на обучение. В контекста на ПОО стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции не се свежда само до анализ на бъдещи развития, а включва също:

- превръщане на изводите в разработване на учебни програми и учебни резултати;
- прилагане на методи за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в процесите на преподаване и учене;

- ангажиране на заинтересовани страни в съвместното създаване на обучителни решения;
- и подкрепа за обучаемите при ориентирането им в несигурни и променящи се кариерни пътеки.

Рамката SkillWIZ надгражда пряко върху тези съществуващи модели и подходи, като същевременно ги адаптира към практическите потребности на практиците в ПОО. Нейната структура отразява този синтез:

- Основните компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции, например грамотност за бъдещето, анализ на тенденции, системно мислене и изграждане на сценарии, се основават на утвърдени модели и методологии за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции, използвани за разбиране и изследване на промяната.
- Приложните компетентности в ПОО, например разработване на учебни програми, преподаване, ангажиране на заинтересовани страни, експериментиране и стратегическо съгласуване, превеждат тези концепции в конкретни образователни практики.
- Преносимите подпомагащи компетентности, например критично мислене, креативност, комуникация и адаптивност, отразяват широко признати способности, които подкрепят ефективното прилагане в различни контексти.

Чрез този подход рамката SkillWIZ свързва съществуващата теория и модели за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции с ежедневната практика на преподавателите в ПОО, като предоставя структурирана, но гъвкава основа за интегриране на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в предлагането на обучение.

Като цяло рамката е информирана както от утвърденото знание в областта на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции, така и от оперативните реалности на ПОО, като подкрепя развитието на обучителни системи, които са по-съгласувани, приобщаващи и съобразени с бъдещите потребности от умения.

3. Концептуален подход и структура на рамката на компетентностите

Въз основа на синтеза на съвременните знания и водещи практики, както и на анализа на тяхното съответствие с потребностите на сектора на ПОО, рамката SkillWIZ възприема трислоен модел на компетентности, който осигурява както концептуална яснота, така и практическа приложимост:

3.1 Основни компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции

Фокусът е върху **разбирането на бъдещето, несигурността и системната промяна**. Основните компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции включват:

К1. Грамотност за бъдещето и предвиждащо мислене

- Способността да се разбират и използват множество възможни бъдещи развития за информиране на решенията в настоящето.

Грамотността за бъдещето и предвиждащото мислене формират основата на компетентността за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции, като дават възможност на практиците в ПОО да разберат, че бъдещето не е фиксирано, а се състои от множество възможни развития. Тази компетентност включва **разпознаване на несигурността, поставяне под въпрос на предположенията за това как ще се развие бъдещето и използване на дългосрочно и ориентирано към бъдещето мислене в подкрепа на решенията в настоящето и готовността за промяна.**

В рамката SkillWIZ тази компетентност пряко подкрепя целта да се помогне на преподавателите да преминат от реактивна към проактивна и ориентирана към бъдещето практика. Чрез развиването на грамотност за бъдещето практиците в ПОО стават по-добре подготвени да предвиждат промени в търсенето на умения и да подготвят обучаемите за широк спектър от възможни кариерни пътеки, вместо за един-единствен прогнозиран резултат.

В практиката на ПОО тази компетентност се прилага, когато преподавателите:

- разсъждават върху това как професиите, секторите и уменията могат да се развиват с времето;
- поставят под въпрос остарели предположения относно ученето, работата и потребностите от обучение;
- подкрепят обучаемите в разбирането на несигурността и бъдещите кариерни преходи; и

- запознават обучаемите с различни възможни бъдещи развития на труда и обществото.

Това дава възможност за по-адаптивно и насочено към бъдещето предоставяне на обучение, като подкрепя както преподавателите, така и обучаемите при ориентирането им в условия на несигурност и сложност.

Ключови умения:

- Разпознаване на несигурността и множеството възможни бъдещи развития
- Поставяне под въпрос на предположения
- Прилагане на дългосрочно мислене
- Подкрепа за вземане на решения, ориентирани към бъдещето

К2. Анализ на тенденциите и контекстуална интелигентност

- Способността да се идентифицират, тълкуват и прилагат изводи от тенденции и нововъзникващи развития, които оформят пазарите на труда, обществото и потребностите от умения.

Анализът на тенденциите и контекстуалната интелигентност дават възможност на практиците в ПОО **систематично да идентифицират, тълкуват и поставят в контекст промените, които засягат пазарите на труда, секторите, общностите и обществото.** Това включва разпознаване на дългосрочни развития (мегатенденции), нововъзникващи сигнали за промяна и развиващи се модели, които могат да повлияят върху бъдещите професии, изискванията към уменията и учебните потребности. Тази компетентност пряко допринася за целта на SkillWIZ да съгласува предлагането на ПОО с нововъзникващите потребности на пазара на труда и обществото. Тя дава възможност на преподавателите да разберат по-добре не само какви промени настъпват, но и как тези развития могат да повлияят върху обучаемите, професиите и регионалните реалности на пазара на труда.

На практика преподавателите в ПОО прилагат тази компетентност чрез:

- анализиране на глобални, секторно специфични, регионални и местни развития, включително технологични, икономически, социални и екологични промени;
- идентифициране на нововъзникващи умения и промени в професиите, свързани с развития като изкуствен интелект и автоматизация, преходи към устойчивост, дигитална трансформация, демографски промени или променящи се модели на работа;
- тълкуване на начина, по който тези промени могат да повлияят върху потребностите от обучение и подготовката на обучаемите; и
- използване на информация и анализи за пазара на труда, както и на контекстуална информация, за адаптиране на учебното съдържание, методите и приоритетите.

Това включва разбиране на начина, по който глобалните трансформации могат да засягат различно отделните региони и общности, което изисква съобразени с контекста отговори при предоставянето на ПОО. Компетентността подкрепя по-основано на доказателства и по-ориентирано към бъдещето предоставяне на обучение, като помага за намаляване на несъответствията в уменията и засилване на релевантността на ПОО в бързо променяща се среда.

Ключови умения:

- Идентифициране на мегатенденции и слаби сигнали
- Анализиране на секторно специфични и контекстуални развития
- Тълкуване на информация и анализи за пазара на труда
- Превръщане на тенденциите в образователни отговори

К3. Системно мислене и разбиране на сложни взаимовръзки

- Способността да се разбират взаимозависимостите в рамките на социално-икономическите и образователните системи.

Системното мислене и разбирането на сложни взаимовръзки дават възможност на практиците в ПОО да разберат как различни елементи, като пазари на труда, технологии, социални фактори или образователни системи, си взаимодействат и си влияят взаимно. Тази компетентност е от съществено значение за разпознаването на факта, че промените в една област могат да имат преки или непреки, а понякога и неочаквани последици в други области или между тях.

В рамката SkillWIZ тази компетентност подкрепя целта за разработване на цялостни и адаптивни подходи към предоставянето на обучение, които отговарят на променящите се потребности. Тя помага на преподавателите да надхвърлят линейното мислене и да вземат предвид по-широкия контекст, в който се осъществява развитието на уменията.

В практиката на ПОО тази компетентност се прилага, когато преподавателите:

- анализират как технологичните, икономическите, социалните, екологичните, демографските промени или промените в политиките влияят върху професиите, потребностите от умения, предоставянето на обучение и възможностите за обучаемите;
- разбират как образованието, пазарите на труда, индустриалното развитие, социалното приобщаване, регионалните реалности и по-широките обществени преходи си влияят взаимно и зависят едни от други;
- разпознават как промени или решения в една област могат да създадат по-широки ефекти, предизвикателства или възможности в други части на системата;

- идентифицират потенциални непреки или непредвидени въздействия на решенията, свързани с обучението, върху обучаемите, организациите, секторите или общностите; и
- адаптират обучителните подходи в отговор на взаимосвързаните промени и развиващите се системни потребности.

Това води до по-информирано и стратегическо вземане на решения, като подкрепя разработването на обучение, което е устойчиво и съобразено със сложните промени.

Ключови умения:

- Картографиране на връзките и взаимозависимостите в рамките на системите
- Разбиране на обратните връзки и каскадните ефекти
- Идентифициране на непреки въздействия и техните последици за търсенето на умения, професиите и предоставянето на обучение
- Прилагане на системно мислене в подкрепа на адаптивното вземане на решения

К4. Разработване на сценарии и изследване на бъдещи развития

- Способността да се изследват, разработват и използват алтернативни бъдещи сценарии в подкрепа на мисленето, ориентирано към бъдещето, готовността и вземането на решения.

Разработването на сценарии и изследването на бъдещи развития включват способността да се създават и използват структурирани разкази за различни възможни бъдещи ситуации. Тази компетентност позволява на практиците в ПОО да изследват несигурността, да проверяват предположения и да разглеждат алтернативни развития по систематичен начин, вместо да разчитат на едно-единствено прогнозирано бъдеще.

Тази компетентност подкрепя целта на SkillWIZ да даде възможност на преподавателите да се подготвят за множество бъдещи сценарии, като помага на преподавателите и организациите да станат по-адаптивни и способни да реагират на бъдещи промени. Тя помага стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции да бъде превърнато в практически инструменти, които могат да подпомагат както преподаването, така и планирането.

В контекста на ПОО тази компетентност се прилага, когато преподавателите:

- разработват сценарии за бъдещето, развитието на професиите или потребностите от умения;
- изследват как различни бъдещи развития могат да повлияят върху обучаемите, учебните пътеки или изискванията на пазара на труда;

- използват сценарии в подкрепа на дискусии, размисъл и учебни дейности, ориентирани към бъдещето; и
- изследват как предоставянето на обучение може да се наложи да бъде адаптирано при различни условия.

Това укрепва способността на системите и практиците в ПОО да предвиждат бъдещи развития и да останат гъвкави и способни да реагират на бъдещи промени.

Ключови умения:

- Разработване на сценарии
- Изследване на несигурността и бъдещите развития
- Проверка на предположения и възможни отговори
- Прилагане на инструменти за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции

3.2 Приложни компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в ПОО

Фокусът е върху превръщането на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в част от преподаването, разработването на учебни програми и институционалната практика. Приложните компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в ПОО включват:

К5. Разработване на учебни програми въз основа на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции

- Способността да се интегрират изводи от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в разработването на учебни програми, за да се гарантира, че обучението остава релевантно, адаптивно и ориентирано към бъдещето.

Тази компетентност се фокусира върху способността изводите от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции да се превръщат в конкретно разработване на учебни програми и учебен дизайн. Тя включва разработване на учебни резултати, съдържание, структури и пътеки, които отразяват нововъзникващите потребности от умения и бъдещите развития.

Тя пряко подкрепя основната цел на SkillWIZ за адаптиране на учебните програми в ПОО към променящите се условия на пазара на труда и обществените потребности. Тя се фокусира върху превръщането на изводите от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в конкретни образователни отговори, вместо те да останат само теоретична или аналитична дейност.

На практика тази компетентност се прилага, когато преподавателите:

- актуализират учебните програми, за да отразяват нововъзникващи развития, технологии, потребности от умения и бъдещи предизвикателства;
- интегрират трансверсални компетентности като адаптивност, критично мислене, решаване на проблеми, сътрудничество и мислене, ориентирано към бъдещето, в различните учебни пътеки;
- разработват гъвкави и мултидисциплинарни подходи към ученето, които могат да се развиват в отговор на променящите се условия; и
- съгласуват учебните резултати и обучителното съдържание с очакваните бъдещи умения и потребностите на обучаемите.

Това пряко се изразява в способността да се предлагат обучителни програми, които остават релевантни, насочени към бъдещето и съобразени с бъдещите потребности, като същевременно се гарантира адаптивност.

Ключови умения:

- Разработване на ориентирани към бъдещето и адаптивни учебни програми
- Включване на нововъзникващи, трансверсални и мултидисциплинарни умения и подходи
- Превръщане на изводите от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в учебни резултати и съдържание
- Актуализиране на обучителното съдържание в съответствие с нововъзникващите потребности.

К6. Преподаване и подпомагане на ученето чрез стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции

- Способността да се прилагат методи за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции и подходи, ориентирани към бъдещето, в процесите на преподаване и учене.

Преподаването и подпомагането на ученето чрез стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции се отнасят до **способността тези методи да се интегрират в процесите на преподаване и учене по начин, който активно ангажира обучаемите в изследването на бъдещи развития, несигурност и променящи се потребности от умения.** Това включва използването на подходи, основани на участие, учене чрез преживяване и рефлексия, които помагат на обучаемите да развиват нагласи, ориентирани към бъдещето, и адаптивност в различни контексти и дисциплини.

Тази компетентност подкрепя целта на SkillWIZ за включване на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в ежедневната преподавателска практика. Тя гарантира, че стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции не се ограничава само до разработването на учебни програми, а също така влияе върху начина, по който се осъществява ученето, и върху степента, в която то подготвя обучаемите да се адаптират към развиващите се секторни и междусекторни потребности.

В практиката на ПОО преподавателите прилагат тази компетентност чрез:

- използване на учебни дейности, основани на сценарии и учене чрез преживяване, за да покажат по ясен и творчески начин как развиваните умения могат да се прилагат в различни контексти;
- модериране на дискусии относно бъдещи тенденции, развития, несигурности и нововъзникващи предизвикателства;
- насърчаване на обучаемите да мислят критично и творчески за бъдещи възможности, рискове и пътеки; и
- подкрепа за обучаемите при развиването на адаптивност, рефлексия и готовност за промяна.

Това повишава ангажираността на обучаемите и помага за развиването на умения и нагласи, ориентирани към бъдещето, които са от съществено значение за ориентиране в променящите се кариерни пътеки.

Ключови умения:

- Разработване и провеждане на учебни дейности, основани на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции
- Прилагане на учебен дизайн, основан на участие и учене чрез преживяване

- Подкрепа за ориентирано към бъдещето и рефлексивно учене
- Модериране на дискусии относно ориентацията към бъдещето, способността за реагиране на промени и несигурността

К7. Ангажиране на заинтересованите страни и съвместно създаване на съдържание

- Способността да се ангажират заинтересовани страни в процеси, съобразени с изводите от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции.

Тази компетентност се фокусира върху способността ефективно да се включват заинтересовани страни — като работодатели, обучаеми и представители на общността — в процеси на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции. Тя признава, че разбирането на бъдещите развития и потребностите от умения изисква сътрудничество и множество гледни точки.

Тя подкрепя целта на SkillWIZ за укрепване на връзката между ПОО, пазара на труда и по-широката екосистема, като гарантира, че предлаганото обучение се създава съвместно и е релевантно.

На практика тази компетентност се прилага, когато преподавателите и институциите:

- се консултират с работодатели и други заинтересовани страни от пазара относно очакваните бъдещи развития и нововъзникващите потребности от умения;
- включват заинтересовани страни от пазара на труда и обучаеми в оформянето на учебни програми и обучително съдържание;
- организират съвместни работилници или дискусии относно бъдещи развития.

Това може да включва сътрудничество с местни работодатели, регионални участници в развитието, общностни организации и секторни мрежи, за да се гарантира, че дейностите за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции отразяват местните реалности и бъдещите потребности. Това води до обучение, което е по-добре съобразено с потребностите и контекста, като същевременно укрепва партньорствата между ПОО и заинтересованите страни.

Ключови умения:

- Сътрудничество с индустрията
- Съвместно създаване на обучителни решения
- Подходи, основани на участие

К8. Експериментиране и иновации в обучението

- Способността да се тестват, адаптират и подобряват обучителни подходи чрез експериментиране, рефлексия и иновации.

Тази компетентност се фокусира върху **способността да се експериментира с нови методи на обучение, учебни формати и образователни решения с цел предвиждане на променящите се бъдещи потребности и реагиране на несигурността.** Тя включва тестване на идеи в практиката, събиране на обратна връзка, осмисляне на резултатите и непрекъснато подобряване на обучителните подходи въз основа на нововъзникващи развития и потребностите на обучаемите.

В рамката SkillWIZ тази компетентност подкрепя целта за насърчаване на иновациите, адаптивността и непрекъснатото подобрение в практиката на ПОО. Докато разработването на учебни програми въз основа на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции (К5) се фокусира върху определянето на това какво трябва да включва ориентираното към бъдещето обучение, тази компетентност се фокусира върху това как новите подходи могат да бъдат тествани, усъвършенствани и ефективно приложени на практика.

На практика тази компетентност се прилага, когато преподавателите:

- пилотират нови методи на преподаване, учебни дейности или обучителни формати;
- експериментират с иновативни и ориентирани към бъдещето подходи за развитие на умения;
- събират и използват обратна връзка от обучаеми, работодатели и заинтересовани страни;
- обмислят ефективността и релевантността на обучителните подходи; и
- подобряват своите подходи и инструменти чрез последователни итерации.

Това насърчава култура на непрекъснато учене, експериментиране и иновации, която е от съществено значение в бързо променяща се среда.

Ключови умения:

- Прототипиране и тестване на учебни решения
- Прилагане на процеси на итеративно подобрение
- Експериментиране с иновативни обучителни подходи
- Подкрепа за непрекъснато подобрение и адаптивност

К9. Приобщаващо и етично планиране за бъдещето

- Способността да се гарантира, че подходите в ПОО, съобразени с изводите от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции, остават приобщаващи, справедливи и съобразени с начина, по който бъдещите преходи и нововъзникващите развития могат да засегнат различните групи обучаеми.

Приобщаващото и етично планиране за бъдещето се фокусира върху това **подходите в професионалното образование и обучение (ПОО), съобразени с изводите от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции, да подкрепят равния достъп до бъдещи възможности и да не засилват неволно съществуващите неравенства или да създават нови форми на изключване.** Тази компетентност включва разбирането, че технологичните, икономическите, екологичните, демографските и обществените преходи могат да засегнат обучаемите и общностите по различен начин, което изисква предвиждащи и приобщаващи отговори в рамките на системите за ПОО.

В рамката SkillWIZ тази компетентност подкрепя целта да се гарантира, че обучението, ориентирано към бъдещето, остава достъпно, насочено към обучаемите и социално отговорно. Тя насърчава практиците в ПОО да отчитат етичните последици от промяната и да разработват обучителни подходи, които подкрепят разнообразните потребности на обучаемите, участието и устойчивостта в контекста на несигурно и променящо се бъдеще.

В практиката на ПОО тази компетентност се прилага, когато преподавателите:

- разглеждат как бъдещите промени могат да засегнат различните групи по различен начин;
- идентифицират потенциални бъдещи неравенства, бариери или рискове от изключване, свързани с променящите се пазари на труда, потребностите от умения и достъпа до образование;
- адаптират обучението, за да подобрят достъпността и участието; и
- разработват ориентирани към бъдещето учебни пътеки, които насърчават приобщаването, достъпността, равнопоставеността и равния достъп до бъдещи възможности.

Това допринася за развитието на по-адаптивни, устойчиви и ориентирани към бъдещето институции за ПОО, способни да реагират ефективно на дългосрочните промени и нововъзникващите бъдещи потребности.

Ключови умения:

- Предвиждане на неравномерните въздействия на бъдещите развития

- Идентифициране на рискове за приобщаването и бариери, свързани с бъдещите преходи
- Разработване на приобщаващи и достъпни учебни пътеки, ориентирани към бъдещето
- Прилагане на етични и справедливи подходи в ПОО, съобразено с изводите от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции

К10. Стратегическо съгласуване и институционално интегриране

- Способността стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции да бъде включено в организационните и стратегическите процеси.

Стратегическото съгласуване и институционалното интегриране се фокусират върху **включването на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в по-широките организационни и стратегически практики на доставчиците и институциите в ПОО.** Тази компетентност включва използването на изводи от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в подкрепа на дългосрочното планиране, предвиждането на бъдещи развития и несигурности и укрепването на капацитета на институциите да реагират проактивно на променящите се предизвикателства на пазара на труда, обществото, технологиите и регионалното развитие.

В рамката SkillWIZ тази компетентност подкрепя целта да се осигури устойчиво и системно интегриране на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в ПОО. Тя гарантира, че стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции става част от институционалната култура, планирането и процесите на вземане на решения, вместо да остава ограничено до изолирани дейности или индивидуални практики.

На практика тази компетентност се прилага, когато институциите:

- съгласуват предлаганото обучение с регионалните, секторните и общностните приоритети за развитие, като гарантират, че стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции подкрепя както съобразяването с потребностите на пазара на труда, така и по-широката обществена устойчивост;
- включват стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в институционалното планиране, разработването на програми и процесите на стратегическо вземане на решения;
- подкрепят организационната готовност и адаптивност спрямо бъдещи несигурности и променящи се условия, включително чрез подкрепа за персонала при развиването на компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции;

- насърчават култура на непрекъснато учене, иновации и предвиждащо мислене в организациите.

Това води до по-съгласувани, стратегически и ориентирани към бъдещето системи за ПОО.

Ключови умения:

- Интегриране на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в стратегическото планиране и институционалното развитие
- Съгласуване на стратегиите за ПОО с очакваните бъдещи развития и потребности от умения
- Подкрепа за организационната адаптивност и готовността за бъдещето
- Включване на предвиждащи и ориентирани към иновации подходи в институциите

3.3 Ключови трансверсални компетентности

Трансверсални компетентности, включени във всички модули, които подкрепят ефективното прилагане на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции.

К11. Критично мислене и осмисляне на информация

- Способността да се анализира, тълкува и критично оценява сложна информация.

Индикатори за компетентността:

- Критично оценява тенденции и предположения
- Предоставя аргументирани обосновки за решенията
- Демонстрира аналитична задълбоченост в резултатите

К12. Креативност и визия за бъдещето

- Способността да се генерират иновативни идеи и да се изследват алтернативни бъдещи развития.

Индикатори за компетентността:

- Създава оригинални сценарии или идеи
- Демонстрира творчески подходи към бъдещи предизвикателства
- Прилага иновативно мислене при разработването на учебни програми

К13. Комуникация и подпомагане на груповата работа

- Способността ефективно да се комуникират изводи от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции и да се подпомагат ученето и сътрудничеството.

Индикатори за компетентността:

- Представя ясно изводи от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции
- Ефективно подпомага групови дискусии
- Ангажира участниците в учебни дейности

К14. Адаптивност и учене през целия живот

- Способността непрекъснато да се учи, адаптира и реагира на промяна.

Индикатори за компетентността:

- Осмисля ученето и практиката
- Адаптира подходите въз основа на обратна връзка
- Демонстрира отвореност към промяна и експериментиране

4. Учебни резултати и нива на владеене

4.1 Учебни резултати

Рамката на компетентностите на SkillWIZ за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции определя учебните резултати като формулировки на това, което се очаква практиците в ПОО да знаят, да разбират и да могат да прилагат на практика чрез развиването на компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции.

Учебните резултати произтичат пряко от рамката на компетентностите (**Раздел 3**) и са разработени така, че да гарантират, че стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции не само се разбира концептуално, но и се прилага на практика в контекста на ПОО. Те отразяват способността на преподавателите да:

- анализират тенденции, взаимосвързани развития и да предвиждат промяна;
- изследват алтернативни бъдещи сценарии и техните последици за обучаемите, професиите и предоставянето на обучение;
- превръщат изводите от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в учебни програми, преподавателски практики и подходи към ученето, ориентирани към бъдещето;
- ангажират заинтересовани страни в съвместното създаване на обучителни отговори;
- подкрепят обучаемите в ефективното ориентиране в несигурни и променящи се кариерни пътеки и бъдещи преходи;
- допринасят за по-приобщаващи, иновативни и адаптивни системи и практики в ПОО.

Освен това учебните резултати включват трансверсални подпомагащи компетентности, като критично мислене, креативност, комуникация и адаптивност, които са вградени във всички области на учене и приложение.

4.2 Нива на развитие на компетентностите

Рамката определя три прогресивни нива на развитие на компетентностите, които дават възможност за гъвкаво прилагане в различни обучителни контексти и спрямо различни профили на обучаемите:

Ниво 1 – Начално разбиране

На това ниво обучаемите демонстрират базово разбиране на понятията и компетентностите, свързани със стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции, както и на тяхната значимост за ПОО. Прилагането е ограничено и обикновено се извършва с насоки.

<u>Характеристики:</u>

- Разпознава ключови понятия, например стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции, тенденции и сценарии
- Описва основни връзки между бъдещи развития, стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции и ПОО
- Участва и допринася в структурирани дейности.

Ниво 2 – Практическо прилагане

На това ниво обучаемите могат самостоятелно да прилагат инструменти, методи и компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в своята професионална практика.

Характеристики:

- Прилага методи, инструменти или подходи за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в контекста на ПОО
- Анализира и тълкува развития, тенденции и бъдещи последици, релевантни за практиката
- Разработва учебни дейности или елементи от учебни програми, които интегрират стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции
- Ангажира заинтересовани страни и прилага стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в преподаването
- Подкрепя по-ориентирана към бъдещето, приобщаваща и адаптивна учебна среда.

Ниво 3 – Интегриране

На това ниво обучаемите демонстрират способност да прилагат стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции стратегически и систематично. Те могат да подкрепят иновациите, институционалната адаптивност и дългосрочната готовност за бъдещето в сложни и променящи се контексти.

Характеристики:

- Интегрира стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в учебни програми, обучителни стратегии, организационни практики или институционално развитие
- Ръководи дейности и сътрудничество, основани на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции
- Прилага стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в подкрепа на дългосрочното планиране и иновациите
- Непрекъснато оценява и подобрява обучителните подходи в отговор на променящи се контексти и бъдещи развития

- Допринася за приобщаващи, устойчиви и съобразени с бъдещите промени системи и практики в ПОО.

Трите нива на владеене подкрепят:

- прогресивни учебни пътеки за преподаватели в ПОО;
- адаптиране към различни нива на опит;
- и съгласуване с подходи за оценяване и сертифициране, основани на компетентности.

Те също така осигуряват основа за свързване на рамката с микрокредити, програми за професионално развитие и инициативи за изграждане на институционален капацитет.

4.3. Матрица на рамката на компетентностите SkillWIZ

Матрицата на рамката на компетентностите SkillWIZ предоставя структуриран преглед на начина, по който компетентностите за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции се превръщат в учебни резултати, нива на владеене и критерии за оценяване в рамката. Тя служи като практически инструмент в подкрепа на прилагането, оценяването и валидирането на компетентностите за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в контекста на ПОО.

Като надгражда върху рамката на компетентностите (Раздел 3) и определените учебни резултати и нива на владеене (Раздел 4.1–4.2), матрицата обединява тези елементи в интегриран и оперативен формат. Тя дава възможност за ясно разбиране на това какво се очаква практиците в ПОО да постигнат на различните етапи от развитието на компетентностите и как това може да бъде наблюдавано и оценено на практика.

Матрицата е организирана около основните компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции (С1–С4) и приложните компетентности в ПОО (С5–С10). За всяка компетентност тя определя:

- съответните учебни резултати;
- очакваното представяне на всяко от трите нива на владеене; и
- специфични за нивото индикатори за оценяване, които описват наблюдаеми доказателства за компетентност.

Тази структура осигурява последователен напредък — от разбиране на понятията, свързани със стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции, през прилагането им в преподаването и обучението, до интегрирането им в институционални и стратегически практики.

Матрицата е разработена така, че да бъде ориентирана към практиката и лесна за използване, като подкрепя множество приложения, включително:

- насочване на разработването на програми за развитие на компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции, обучителни модули и учебни дейности;
- подкрепа за текущо и обобщаващо оценяване на обучаемите;
- създаване на възможности за самооценка и рефлексивна практика от страна на преподавателите в ПОО;
- и предоставяне на основа за валидиране и сертифициране на развитието на компетентности.

Оценяването в рамките на матрицата е основано на доказателства и се фокусира върху това, което практиците могат да демонстрират в реални или симулирани контексти на ПОО. Това може да включва резултати като анализи на тенденции, упражнения със сценарии, разработени учебни програми, преподавателски дейности, процеси на ангажиране на заинтересовани страни и рефлексивна документация.

Трансверсалните подпомагащи компетентности — критично мислене, креативност, комуникация и адаптивност (C11–C14), са вградени във всички области на матрицата и се отразяват в качеството и дълбочината на представянето, демонстрирано на всяко ниво.

Чрез интегрирането на компетентности, учебни резултати, нива на напредък и индикатори за оценяване в единна структура, матрицата предоставя всеобхватен и оперативен инструмент, който подкрепя последователното прилагане на рамката SkillWIZ и развитието на ориентирани към бъдещето, адаптивни и приобщаващи практики в ПОО.

Матрица на рамката на компетентностите SkillWIZ

1. Основни компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции

Компетентност	Учебни резултати	Ниво 1 (Начално разбиране)	Ниво 2 (Практическо прилагане)	Ниво 3 (Интегриране)
К1 Грамотност за бъдещето	Разбиране и прилагане на мислене, ориентирано към бъдещето	Идентифицира множество възможни бъдещи развития и основни понятия	Прилага мислене, ориентирано към бъдещето, в контекста на ПОО	Използва стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции систематично, за да подпомага решенията и планирането
		Индикатори за оценяване: Обяснява ключови понятия, свързани със стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции; идентифицира предположения за бъдещето	**Индикатори за оценяване:** Прилага понятия, свързани със стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции, към пример от ПОО; осмисля последиците	**Индикатори за оценяване:** Използва стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции, за да обоснове решения, свързани с учебни програми или стратегия
К2 Анализ на тенденциите	Анализиране на тенденции и развития на пазара на труда	Идентифицира ключови тенденции	Извършва структуриран анализ на тенденциите	Използва изводи от анализа на тенденциите, за да насочва учебната програма или стратегията
		Индикатори за оценяване: Изброява релевантни тенденции, които засягат даден сектор	**Индикатори за оценяване:** Изготвя структуриран анализ на тенденциите, например STEEP, свързан с ПОО	**Индикатори за оценяване:** Демонстрира как тенденциите подпомагат решения, свързани с учебни програми или институционално развитие

Това произведение е лицензирано съгласно международния лиценз Creative Commons Attribution 4.0.
Съфинансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не е задължително да отразяват тези на Европейския съюз или на Фондацията за развитие на образователната система (FRSE). Нито Европейският съюз, нито FRSE могат да бъдат държани отговорни за тях.

К3 Системно мислене	Разбиране на сложността и взаимозависимостите	Разпознава елементи на системата	Картографира връзки и взаимодействия	Прилага системно мислене за решаване на предизвикателства в ПОО
		Индикатори за оценяване: Идентифицира ключови елементи в дадена система, например образование – пазар на труда	**Индикатори за оценяване:** Изготвя системна карта или обяснение на взаимозависимостите	**Индикатори за оценяване:** Използва системно мислене, за да анализира или реши проблем, свързан с ПОО
К4 Разработване на сценарии	Разработване и използване на бъдещи сценарии	Описва прости сценарии	Разработва структурирани алтернативни сценарии	Използва сценарии, за да подпомага решенията и планирането
		Индикатори за оценяване: Описва поне един възможен бъдещ сценарий	**Индикатори за оценяване:** Разработва няколко контрастни сценария с ясни предположения	**Индикатори за оценяване:** Прилага сценарии за преработване на обучението или за подпомагане на стратегията

2. Приложни компетентности в ПОО

Компетентност	**Учебни резултати**	**Ниво 1**	**Ниво 2**	**Ниво 3**
К5 Разработване на учебни програми	Интегриране на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в учебните програми	Разпознава значението на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции за учебната програма	Разработва елементи на учебна програма, съобразени с изводите от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции	Систематично интегрира стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в учебните програми
		Индикатори за оценяване: Обяснява как тенденциите могат да повлияят върху	**Индикатори за оценяване:** Разработва или адаптира модул въз основа на изводи от стратегическото	**Индикатори за оценяване:** Демонстрира последователно съгласуване на учебната

		съдържанието на учебната програма	прогнозиране на бъдещи тенденции	програма с бъдещите потребности от умения
К6 Преподаване и подпомагане на ученето	Прилагане на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в преподаването	Участва в дейности, свързани със стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции	Разработва и провежда учебни дейности, основани на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции	Ръководи и въвежда иновации в преподавателски практики, основани на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции
		Индикатори за оценяване: Участва в упражнения със сценарии или в дейности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции	**Индикатори за оценяване:** Разработва и подпомага провеждането на учебна дейност, основана на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции	**Индикатори за оценяване:** Демонстрира ефективно подпомагане на ученето и иновации в преподавателската практика
К7 Ангажиране на заинтересованите страни	Ангажиране на заинтересовани страни в стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции	Идентифицира релевантни заинтересовани страни	Провежда дейности за съвместно създаване или консултиране	Ръководи процеси на ангажиране на заинтересовани страни и сътрудничество
		Индикатори за оценяване: Изброява релевантни заинтересовани страни и техните роли	**Индикатори за оценяване:** Разработва или провежда дейност за ангажиране на заинтересовани страни	**Индикатори за оценяване:** Демонстрира интегриране на приноса на заинтересованите страни в разработването на обучението
К8 Експериментиране и иновации	Тестване и подобряване на обучителни подходи	Разпознава необходимостта от иновации	Тества и усъвършенства обучителни подходи	Вгражда итеративни иновации и експериментиране
		Индикатори за оценяване: Идентифицира	**Индикатори за оценяване:** Разработва и тества пилотна учебна дейност	**Индикатори за оценяване:** Демонстрира итеративно

		възможности за подобряване на обучението		подобрение въз основа на обратна връзка и резултати
К9 Приобщаване и етика	Прилагане на приобщаващи подходи към стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции	Разпознава предизвикателства, свързани с приобщаването	Адаптира обучението, за да отговори на потребностите, свързани с приобщаването	Стратегически вгражда приобщаването и етичните съображения
		Индикатори за оценяване: Идентифицира потенциални неравенства или рискове	**Индикатори за оценяване:** Адаптира учебни дейности с цел подобряване на приобщаването	**Индикатори за оценяване:** Демонстрира приобщаващ дизайн, вграден в обучителната стратегия
К10 Стратегическо съгласуване	Съгласуване на обучението с по-широките системи	Разбира институционалния контекст	Съгласува обучението с потребностите на пазара на труда	Интегрира стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в институционалната стратегия
		Индикатори за оценяване: Описва релевантен политически контекст или контекст на пазара на труда	**Индикатори за оценяване:** Съгласува дизайна на обучението с идентифицираните потребности	**Индикатори за оценяване:** Демонстрира интегриране на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в организационното планиране

3. Интегрирани трансверсални компетентности (С11–С14)

Оценяват се във всички компетентности в съответствие с индикаторите за компетентностите от раздел **3.3**:

- **К11 Критично мислене:** задълбоченост на анализа и обосновката
- **К12 Креативност:** оригиналност и иновативност

- **К13 Комуникация:** яснота и ефективност при подпомагане на груповата работа
- **К14 Адаптивност:** рефлексия и реакция спрямо обратната връзка.

5. От концептуалната рамка към обучителната структура на SkillWIZ

Рамката на компетентностите на SkillWIZ за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции не е само концептуален модел, а и практическа основа за разработване на обучение, насочено към преподавателите в ПОО. Този раздел очертава как рамката е превърната в структурирана обучителна програма на SkillWIZ, като се гарантира, че компетентностите могат систематично да се развиват, прилагат и оценяват на практика.

5.1 Превръщане на компетентностите в учебни модули

Дизайнът на обучителната структура на SkillWIZ произтича пряко от трислойния модел на компетентности, представен в **Раздел 3**. Всяка група компетентности — основни, приложни и трансверсални — е превърната в целеви учебни модули, които отразяват напредъка от разбиране на понятията, свързани със стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции, към прилагането им в реални контексти на ПОО.

Обучителната структура следва логика на учене, която отразява процеса на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции:

1. **Разбиране на бъдещето** — грамотност за бъдещето, тенденции, системи
2. **Изследване на възможни бъдещи развития** — сценарии и несигурност
3. **Прилагане на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции на практика** — учебни програми, преподаване, заинтересовани страни
4. **Интегриране и адаптиране** — иновации, приобщаване, стратегия

Тази последователност гарантира, че практиците в ПОО не само се запознават с понятията, свързани със стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции, но и получават подкрепа да ги превърнат в конкретни действия в рамките на своите професионални роли.

5.2 Структура на обучителната програма SkillWIZ

Въз основа на тази логика обучителната програма SkillWIZ е организирана в десет модула, като всеки от тях съответства на конкретни области на компетентност:

- **Модул 1. Въведение в стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в ПОО** — Въвежда понятието за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции и неговата значимост за системите на ПОО, преподавателите и обучаемите. Създава общо разбиране за мисленето, ориентирано към бъдещето, и неговата роля при справянето

Това произведение е лицензирано съгласно международния лиценз Creative Commons Attribution 4.0.
Съфинансирано от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не е задължително да отразяват тези на Европейския съюз или на Фондацията за развитие на образователната система (FRSE). Нито Европейският съюз, нито FRSE могат да бъдат държани отговорни за тях.

с промените на пазара на труда. -> **Свързани компетентности** — Всички на ниво начално разбиране.

- **Модул 2. Грамотност за бъдещето и предвиждащо мислене** — Развива способността за разбиране на несигурността, поставяне под въпрос на предположенията и разглеждане на множество възможни бъдещи развития. -> **Свързани компетентности:** К1

- **Модул 3. Анализ на тенденциите и информация за пазара на труда** — Фокусира се върху идентифицирането и тълкуването на тенденции, мегатенденции и нововъзникващи сигнали, които влияят върху уменията и професиите, включително дигитализацията, изкуствения интелект, преходите към устойчивост, демографските промени и развиващите се форми на работа. -> **Свързани компетентности:** К2

- **Модул 4. Системно мислене в контекста на ПОО** — Подкрепя разбирането на сложни системи и взаимозависимости между образованието, пазарите на труда и обществото. -> **Свързани компетентности:** К3

- **Модул 5. Разработване на сценарии и изследване на бъдещи развития** — Въвежда методи за разработване и използване на сценарии с цел изследване на алтернативни бъдещи развития и подпомагане на вземането на решения. -> **Свързани компетентности:** К4

- **Модул 6. Разработване на учебни програми въз основа на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции** — Фокусира се върху превръщането на изводите от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в учебни програми, учебни резултати и обучително съдържание. -> **Свързани компетентности:** К5

- **Модул 7. Методи на преподаване и учене чрез стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции** — Развива способността за прилагане на подходи, свързани със стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции, в преподавателската практика, включително методи, основани на учене чрез преживяване и участие. -> **Свързани компетентности:** К6

- **Модул 8. Ангажиране на заинтересованите страни и съвместно създаване** — Изследва как ефективно да се ангажират работодатели, обучаеми и други заинтересовани страни при оформянето на предлаганото обучение. -> **Свързани компетентности:** К7

- **Модул 9. Експериментиране и иновации в ПОО** — Подкрепя тестването и усъвършенстването на нови подходи към обучението, произтичащи от стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции, чрез итеративни и ориентирани към иновации практики. -> **Свързани компетентности:** К8

- **Модул 10. Стратегическо интегриране и приобщаващо планиране за бъдещето в ПОО** — Разглежда интегрирането на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в институционалните и стратегическите процеси, като гарантира, че приобщаването и етичните съображения не се пренебрегват. -> **Свързани компетентности:** К9, К10

5.3 Интегриране на трансверсалните компетентности

Трансверсалните компетентности (**К11–К14**) — критично мислене, креативност, комуникация и адаптивност — не се разглеждат като самостоятелни модули, а са интегрирани във всички обучителни модули.

Те се развиват чрез:

- интерактивни учебни дейности, основани на решаване на проблеми;
- упражнения със сценарии и процеси на съвместно създаване;
- задачи за модериране и сътрудничество;
- рефлексивни и итеративни практики на учене.

По този начин обучителната структура на SkillWIZ е разработена така, че да бъде силно практическа и приложима, като отразява потребностите на практиците в ПОО. Този подход гарантира, че обучаемите не само придобиват знания за стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции, но и развиват трансверсалните умения, необходими за ефективното му прилагане в реални контексти.

5.4 От рамка на компетентностите към практика в ПОО

Описаната по-горе обучителна структура превръща концептуалната рамка в практически приложим модел, като гарантира, че стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции се превръща в практичен и приложим компонент на практиката в ПОО, а не остава само теоретично понятие.

Модул	Компетенции	Трансверсални компетентности (интегрирани)
М1 Въведение в стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в ПОО	Всички на ниво начално разбиране	К11 – К14
М2 Грамотност за бъдещето и предвиждащо мислене	К1	К 11, К 12
М3 Анализ на тенденциите и информация за пазара на труда	К2	К11
М4 Системно мислене в контекста на ПОО	К3	К11
М5 Разработване на сценарии и изследване на бъдещи развития	К4	К12

М6 Разработване на учебни програми въз основа на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции	К5	К12, К13
М7 Методи на преподаване и учене чрез стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции	К6	К12, К13
М8 Ангажиране на заинтересованите страни и съвместно създаване	К7	К13
М9 Експериментиране и иновации в ПОО	К8	К14
М10 Стратегическо интегриране и приобщаващо планиране за бъдещето в ПОО	К9, К10	К14, К11

Чрез превръщането на рамката на компетентностите в структурирана обучителна програма подходът и практическите инструменти на SkillWIZ имат за цел да подкрепят преподавателите в ПОО при:

- систематичното развиване на компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции;
- прилагането на методи за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в ежедневната им работа;
- адаптирането на предлаганото обучение към нововъзникващите потребности от умения;
- сътрудничеството със заинтересовани страни при оформянето на обучителни решения, ориентирани към бъдещето; и
- подкрепата за обучаемите при ориентирането им в несигурни и променящи се кариерни пътеки.

6. Прилагане и използване на рамката

Обучителната програма SkillWIZ, представена в **Раздел 5**, илюстрира един възможен начин за практическо прилагане на рамката на компетентностите и представлява само един от потенциалните ѝ случаи на употреба. Рамката SkillWIZ е разработена като практически инструмент за развиване на компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции сред практиците в професионалното образование и обучение (ПОО) и за подпомагане на тяхното прилагане в практиката. Тя позволява на потребителите постепенно да изграждат способността си да разбират, прилагат и интегрират стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в професионалните си дейности, като същевременно предоставя структурирана пътека за развитие на компетентностите. Рамката насочва потребителите от начално разбиране към по-напреднало и интегрирано използване на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в различни контексти на ПОО.

6.1. Прилагане на рамката за развитие на индивидуални компетентности

Рамката може да се използва като поетапно ръководство за развитие на компетентностите, като подпомага потребителите да идентифицират, развиват и укрепват своите умения, свързани със стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции.

- **СТЪПКА 1. Идентифициране на релевантните компетентности**

Потребителите започват, като разглеждат областите на компетентност (**Раздел 3**) и определят кои от тях са най-подходящи за тяхната роля и регионален контекст.

Например, след изграждането на основни компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции на ниво, съответстващо на индивидуалните потребности:

- преподавателите могат да се фокусират върху компетентности, свързани с преподаването и учебните програми (**К5–К6**);
- обучителите, които работят с представители на бизнеса, могат да дадат приоритет на ангажирането на заинтересованите страни (**К7**);
- ръководителите могат да се фокусират върху стратегическото съгласуване (**К10**).

- **СТЪПКА 2. Оценяване на текущото ниво на компетентност**

Използвайки нивата на развитие на компетентностите и матрицата на компетентностите (**Раздел 4**), потребителите могат да определят своето текущо ниво:

- **Начално разбиране** – базово разбиране;

- **Практическо прилагане** – способност за използване на методи в практиката;
- **Интегриране** – способност за систематично прилагане на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции.

Това подпомага потребителите при определянето на реалистични цели за развитие, съобразени с техните потребности.

- **СТЪПКА 3. Развиване на компетентностите чрез практика**

Компетентностите могат да се развиват чрез разнообразни практически приложения:

- прилагане на конкретни методи за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции, например анализ на тенденциите и сценарии;
- тестване на нови подходи в преподаването или обучението;
- ангажиране на заинтересовани страни в дейности, свързани със стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции;
- експериментиране с адаптиране на съдържанието или начина на провеждане на обучението.

- **СТЪПКА 4. Използване на индикаторите за оценяване за проследяване на напредъка**

Матрицата на компетентностите включва индикатори за оценяване, специфични за всяко ниво, които могат да се използват за:

- проверка дали дадена компетентност или целево ниво е постигнато;
- идентифициране на области за подобрение или определяне на конкретни цели и междинни ориентири;
- проследяване на напредъка във времето.

6.2. Разработване на дейности за обучение и повишаване на квалификацията

Рамката предоставя ясна основа за разработване на обучителни програми, насочени към развитие на компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции.

Тя може да се използва за:

- структуриране на обучението около области на компетентност и модули;
- определяне на учебни резултати и пътеки за напредък;
- оценяване на развитието на компетентностите чрез матрицата.

Рамката може да се използва за разработване на обучения и програми за развитие в областта на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции, адаптирани към специфичните потребности на различни целеви групи. В същото време тя гарантира, че

участниците не остават само на ниво разбиране на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции, а преминават към активното му прилагане в своя конкретен професионален контекст.

6.3. Използване на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в преподавателската практика

За преподавателите рамката може да подпомогне развитието на индивидуални компетентности за използване на конкретни инструменти за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции и за тяхното ефективно и последователно прилагане в преподавателската практика:

- интегриране на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции в преподаването (**К6**);
- адаптиране на учебното съдържание (**К5**);
- подпомагане на учебни процеси, ориентирани към бъдещето.

6.4. Използване за самооценка и непрекъснато развитие

Рамката може да се използва като самостоятелен инструмент за самооценка или сравнителна оценка от практиците в ПОО.

Потребителите могат да:

- идентифицират кои компетентности вече демонстрират;
- определят своето текущо ниво на развитие на компетентностите; и
- планират следващи стъпки за развитие.

Комбинацията от компетентности, нива и индикатори за оценяване позволява на потребителите да проследяват напредъка си във времето и постепенно да изграждат своите способности.

6.5. Използване за изграждане на организационен капацитет и прилагане на стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции

На организационно ниво рамката може да подпомогне систематичното развитие на компетентности за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции сред персонала.

Доставчиците на ПОО могат да я използват, за да:

- оценяват съществуващите компетентности на персонала;
- разработват целеви дейности за професионално развитие; и
- подкрепят общ подход към интегрирането на стратегическото прогнозиране на бъдещи тенденции в организационната практика.

Това допринася за изграждането на институционален капацитет за предоставяне на обучение, ориентирано към бъдещето и способно да се адаптира към промени.

6.6. Адаптиране

Рамката е разработена така, че да бъде гъвкава и адаптируема към различни контексти и нива на опит, и е представена под формата на матрица на компетентностите, за да подпомага ефективното ѝ практическо използване.

Тя може да бъде:

- използвана постепенно, като се започне от основните компетентности;
- адаптирана към конкретни роли — обучител, преподавател, ръководител;
- адаптирана към местните и регионалните реалности на пазара на труда, секторните приоритети и обществените предизвикателства;
- прилагана както във формална, така и в неформална учебна среда.

Това позволява на доставчиците на ПОО да адаптират подходите за стратегическо прогнозиране на бъдещи тенденции към местния контекст и да гарантират, че обучението, ориентирано към бъдещето, остава релевантно за конкретната икономическа, социална и общностна среда, в която се провежда.

Чрез използването на рамката и различните ѝ възможни приложения практиците в ПОО могат постепенно, структурирано и съобразено с конкретните потребности да развиват и прилагат способността си да предвиждат промени, да адаптират своята практика, да подготвят и други за това и да допринасят за по-ориентирани към бъдещето системи за обучение.

Източници

Bengston, D.N. (2018) *Principles for thinking about the future: A guide for strategic foresight*. World Futures Review. Assessed at https://www.fs.usda.gov/nrs/pubs/jrnl/2018/nrs_2018_bengston_003.pdf

Government of Canada Policy Horizons (n.d.) *Foresight training manual*. Ottawa: Policy Horizons Canada. https://horizons.service.canada.ca/en/resources/

Holtorf, C. (2024) *Thinking ahead: Culture and futures literacy*. UNESCO Chair on Heritage Futures, Linnaeus University. https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:2016586/FULLTEXT01.pdf

Monteiro, B. and Dal Borgo, R. (2022) *Supporting decision making with strategic foresight: An emerging framework for proactive and prospective governments*. OECD Working Papers on Public Governance No. 63. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/09/supporting-decision-making-with-strategic-foresight_19fb1036/1d78c791-en.pdf

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (various years) *Trends shaping education* series. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/01/trends-shaping-education-2025_3069cbd2/ee6587fd-en.pdf

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2020) *Back to the Future of Education: Four OECD Scenarios for Schooling*. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2020/09/back-to-the-future-of-education_4fa8c90a/178ef527-en.pdf

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2023) *Anticipatory Innovation Governance: Shaping the future through proactive policy making*. OECD Working Papers on Public Governance No. 44. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2020/12/anticipatory-innovation-governance_d1aded4e/cce14d80-en.pdf

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2025) *Building anticipatory capacity with strategic foresight in government: Lessons from Lithuania, Italy, and Malta*. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/05/building-anticipatory-capacity-with-strategic-foresight-in-government_ed581d05/d7eb0bb6-en.pdf

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (2023) *Futures Literacy Laboratories Playbook: An essential guide for co-designing a lab to explore how and why we anticipate*. Paris: UNESCO. https://doi.org/10.54678/KSWO4445

United Nations Industrial Development Organization (UNIDO) (2005) *Technology foresight manual: Volume 2 – Technology foresight in action*. Vienna: UNIDO. https://www.foresight.pl/assets/downloads/publications/UNIDO-Technology-Foresight-Manual_vol2.pdf